

RUTA JUJOLIANA

RUTA INTERIOR (3)

VISTABELLA (LA SECUITA)

ESGLÉSIA DEL SAGRAT COR

Josep Maria Jujol

1917 – 1923

Vistabella és un nucli agregat de La Secuita. És també una pedania, una entitat local menor sota la jurisdicció d'un alcalde pedani. A inicis del segle XX Vistabella no disposava d'església. Per iniciativa de Pere Mallafré, que va convèncer la resta dels veïns, es va decidir, el 1917, la construcció en un terreny donat per Josep Gils. Mallafré, conjuntament amb mossèn Joan Llovet es convertiren en els principals impulsors i va fer veure a la població que tractant-se d'una necessitat pública havia de ser finançada per subscripció popular. A la vegada Mallafré escollí l'arquitecte Jujol, que degut a les seves estades estiuenques a La Secuita, havia fet amistat amb veïns de Vistabella, per fer el projecte, per al qual comptà amb l'ajuda del mestre de cases Josep Brulles i del seu fill Ramon. Jujol sols va estar condicionat per les reduïdes dimensions del terreny, del qual sabé treure'n partit, aconseguint donar grandiositat a un espai limitat. L'arquitecte Jujol fou l'única vegada que tingué l'oportunitat de projectar i veure construir un temple del principi a la fi. Home de profunda religiositat considerava que era una de les millors coses que podien passar a un arquitecte. Jujol anava cada cap de setmana a Vistabella per controlar la "seva església", ja que durant la setmana exercia la càtedra a l'Escola d'Arquitectura a Barcelona i altres encàrrecs professionals.

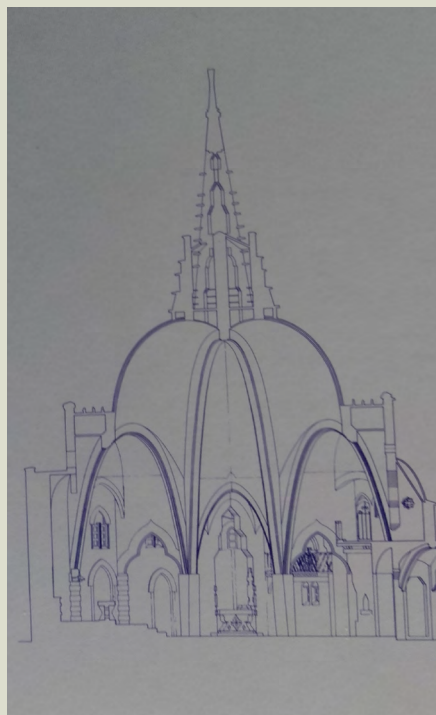
Ignasi de Solà-Morales considera aquesta església com a obra monumental per excel·lència, és a dir, com una estructura dedicada a la divinitat en la qual desapareix la distinció entre els elements portants i els que són suportats. El mateix Jujol descriu millor que ningú com dissenyà la seva obra: *"L'església és un quadrat que conté quatre pilars. D'ells, com les palmeres, arrenquen tots els arcs i a la seva espatlla es carreguen les voltes, de tal manera escalonades en altura, que les pressions es transmeten fins a terra sense medis correctius*

Pòrtic i façana de l'església de Vistabella

del sistema usats en la construcció". En l'estructura, basada en arcs parabòlics, apareix el deixeble i col·laborador de Gaudí, ja que és un sistema utilitzat per Gaudí, per superar els utilitzats per l'arquitectura gòtica que ell considerava coixa, per fer servir elements com els contraforts que contrarestaven el pes

de les voltes. Era un sistema aconseguit mitjançant els arcs parabòlics que, en aquest cas, estructuren el conjunt de l'edifici a partir de la gran volta que conformen. D'aquesta manera tenim un entramat constructiu en el qual tots els elements —la nau, la cúpula i el campanar— formen una unitat. És un espai

Dibuix del projecte

Pintures i tipografies jujolianes

Detall del sostre a l'església modernista de Vistabella

centralitzat on s'ha eliminat la tradicional separació entre presbiteri, naus i capella. El quadrat de planta s'altera per donar cabuda a la capella baptismal, la sagristia, la capella del Santíssim i el pòrtic d'entrada.

El desplegament en alçada queda format per una massa pseudohexaèdrica, en irregular ziga-zaga en el coronament, que suporta els variats i inclinats plans de les cobertes, per damunt de les quals en sobresurt una allargada massa piramidal, conjunt de voltes, campanar i agulla, pedestal d'airosa creu que remata el conjunt. Es va aixecar amb els materials del lloc: amb la pedra per desbastar en va fer el paredat de la base, amb el maó l'obra de fàbrica i amb alabastres va suplir els vidres. Les naus, la cúpula, el campanar i l'agulla formen una total unitat constructiva; im-

possible delimitar on comença una per acabar l'altra. L'arquitecte Jujol publicà l'any 1923 un article: "No és cosa corrent fer la primera església d'un poble... fer una església és treballs d'àngels...". L'interior fou decorat pel mateix Jujol amb simple estucat, pintura i materials reciclats. El pintor Ramon Ferré omplia les siluetes de les fulles que prèviament havia pintat l'arquitecte i, amb una bonat i docilitat marcadíssimes, es va anar familiaritzant tant amb Jujol, que arribaren a estar molt compenetrats professionalment, cosa que fou l'inici d'una bona i llarga amistat. Van col·laborar també a Vallmoll i a Renau.

Les pintures enriqueixen les parets, les espècies eucarístiques adornen diferents llocs, no falten les típiques aus jujolianes amb les seves reminiscències japoneses. Les lletres, que tanta fama li

donaren en la seva catedral, s'hi troben amb una riquíssima varietat de models per totes les parets. És un Jujol en estat pur, amb les seves formes d'ameba i les frases dedicades a la Mare de Déu i al Sagrat Cor.

La pedra és l'element ornamental dominant al seu exterior, cobrint escultòricament els nombrosos angles i perfils al voltant de tot el conjunt, que s'inscriu dins d'un gran triangle que té com a vèrtex, coronant-lo, el campanar central. Jujol, com Gaudí, dona molta importància als recorreguts pels terrats, que confereixen un caràcter particular a la seva arquitectura i en potencien l'efecte plàstic i funcional. Aquest sistema de construcció elimina els teulats; l'arquitecte crea, en aquesta església, un doble sostre: d'interior, el de les voltes, i un altre d'exterior que protegeix l'interior dels elements atmosfèrics i, sobretot, de les humitats i el salnitre. Jujol havia previst que les voltes decorades amb pintures, i el sistema de doble sostre era la millor manera de protegir-les.

La barreja que fa dels materials com la pedra, el maó i el ferro, el caràcter constructiu i ornamental del maó, el predomini de la línia en les seves baranes que contrasten amb el caràcter "rústic" de l'edifici el relaciona amb l'arquitectura modernista, però Jujol posseeix una força tectònica, una estranya mescla de genialitat i cultura popular que el converteix en un personatge difícil de classificar o de situar en una tendència determinada.

L'arquitecte dissenyà també el mobiliari, com l'altar i la pila baptismal, dins d'unes línies geomètriques molt pures que contrasten amb l'ornamentació pictòrica de formes corbes, orgàniques: raïms, ocells i àngels que envolten tot l'espai. Com era costum, Jujol dissenyà alguns objectes com per exemple la llum, amb material de detritus —claus, fil ferros, cartró, i fustes— dins d'una gran llibertat i modernitat creativa que escapava a qualsevol plantejament de l'època i que alguns autors han relacionat, fins i tot, amb l'art "povera", que és l'art franciscà. De la mateixa manera, en les parets del cor col·locà trossos d'escultures: mans, caps, raïms o flames com a elements ornamentals. Per les finestres utilitzà alabastre de Sarrià, i en els vitralls trobem uns àngels que, al nostre entendre, resulten imatges estereotipades dins dels models propis del modernisme internacional.

En resum, tot i ser de dimensions reduïdes, l'església disposa d'altar major i capelles laterals, cor elevat, campanar i porxo d'entrada. Alguns la consideren la millor obra de Jujol.

L'avantprojecte està datat el juliol de 1918, sent inaugurada i beneïda l'església pel Cardenal de Tarragona, Dr. Vidal i Barraquer, el 25 d'abril de 1923. La rusticitat exterior contrasta amb el decorativisme interior. El temple de Vistabella és una de les obres més característiques i importants de Jujol, parròquia dedicada al Sagrat Cor i a Sant Bartomeu. La seva silueta piramidal s'enlaira d'una manera harmònica pel damunt de les teulades de la població i encaixa perfectament amb el medi agrari que l'envolta. A l'inici de la Guerra Civil, l'any 1936, va ser cremat l'interior de l'església, on es va cremar tota la fusta, es van ennegrir les pintures, va desaparèixer el plafó de l'altar major i es va esquarterar la volta per culpa de l'excés de calor, amagant les delicioses filigranes jujolianes. Es van ennegrir les pintures, desapareixen elements ornamentals de ferro forjat, també a causa de l'escalfor del foc es varen esquarterar les voltes. Jujol ironitzà, quan va visitar l'església després de ser cremada pels milicians, dient *"Han envellit la meua obra"*. Els veïns van quedar molt afectats per aquest fet i van netejar les parets del sutge que les van ennegrir i recuperar tot el que van poder. Fins i tot algunes famílies havien amagat alguns elements ornamentals a casa seva, gràcies a ells avui podem contemplar la creu que presideix l'altar Major, alguns canelobres i un lampadari.

Aproximadament el 1945 hi va haver un fort vendaval, coneguda com la ventada de Sant Simplicí que va fer caure part del campanar de l'església. El 1970 hi va caure un llampec, mentre s'hi celebrava la missa dominical produint un gran ensurt als assistents i es van produir desperfectes en l'interior. L'estiu de 1975 es confia a la pintora Tecla Jujol, filla de l'arquitecte, la restauració de les pintures del presbiteri, després d'un

rigorós anàlisi de formes i tonalitats, aconseguint recuperar el mateix esplendor que havien tingut abans, encara que algunes actuacions són considerades per alguns no massa afortunades. Recentment s'han iniciat noves intervencions.

L'església va ser restaurada l'any 2002 per l'arquitecta Neus Fonollosa i l'any 2011 va ser declarada per la Generalitat com "Bé Cultural d'Interès Nacional/BCIN".

Per ampliar visions i anàlisis, recomanar el que han escrit sobre aquesta obra i el seu arquitecte —ambdós molt singulars—, entre d'altres arquitectes, professors i historiadors de l'Art: Josep Llinàs, Joan Bassegoda, Denis L. Dollens, Jan Molema, Guillem Carabí, Antonio Salcedo, Roger Miralles, Juhani Pallasmaa, el seu fill Josep Maria Jujol Jr., i de manera molt destacada Carlos Flores.

L'ARGILAGA (LA SECUITA)

CASA DOMINGO Arquitecte desconegut Plaça Domingo, 1

Aquesta casa modernista possiblement fou realitzada per un mestre d'obres local. Partint d'una casa rural preexistent d'arquitectura tradicional, amb façana a tres vents. Hi ha dos pisos i una golfa, planta gairebé quadrada, parets gruixudes de paredat, una porta d'arc rebaixat a l'entrada i poques obertures als laterals. Les tres obertures de la façana principal i a la primera planta estan emmarcades per formes sinuoses sobre el parament lliscat. Tenim uns afegits senzillament decoratius i sorprenents pel seu volum i les seves formes exagerades, especialment les del cim, d'estil oriental. El coronament ondulant dóna la volta a l'edifici i a uns elements exempts a les cantonades. Al mig del capcer i encastades dins un ull de bou, fetes en ferro, es poden llegir les inicials de la promotora: Vídua Domingo.

Casa Domingo, a l'Argilaga

Segons Marc Dalmau Vinyals (Diari de Tarragona, 13/08/2015, pàg. 22), malgrat que l'any 1931 es va decidir sol·licitar ajuts per erigir un nou col·legi d'acord amb el projecte d'Antoni Puigol Sevil, tot sembla indicar que aquesta escola mai es va arribar a construir (col·locació de la primera pedra el 16 d'agost de 1931). Dalmau escriu: *"Mentrestant l'alumnat anava a escola a la casa modernista que hi ha a la plaça Domingo. Es feien les classes en una sala molt àmplia i se separaven els nens de les nenes a través d'un llençol penjat d'un costat a l'altre de la sala. Avui dia aquest edifici està a punt d'enfonsar-se"*.

La Casa Domingo va acollir l'escola fins l'any 1959, el *Diario Español* publicava el 19 de juliol de 1959 la notícia que el governador civil González-Sama va inaugurar sis importants obres, entre les quals hi havia la nova escola de l'Argilaga, que va costar 321.859,52 pessetes.

També fem referència a Ca Mañé, situada a la plaça de l'Església, que es tracta d'un edifici modernista.

Ca Mañé, a l'Argilaga

Textos i fotos:
JOSEP MARIA BUQUERAS BACH
Arquitecte tècnic

BIBLIOGRAFIA

ARNAVAT, Albert i CABRÉ, Tate. *Arquitectura modernista del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre*. Diputació de Tarragona, 2011.
BUQUERAS i BACH, Josep Maria. *Pregó per la festa major de Sant Bartomeu*, 22 agost de 2014.
BUQUERAS i BACH, Josep Maria. *Jujol en el context del Camp de Tarragona*, article en el Recull Josep Maria Jujol i Gibert (1879 – 1949). Estació de Recerca Bibliogràfica i

Documental "Margalló del Balcó". Tarragona, 1999, p. 19 – 46.
DD.AA., Josep Maria Jujol. *L'església primera de Vistabella. Una mirada contemporània*. Editat per Guillem Carabí Bescós. Barcelona, 2012.
JUJOL JR, Josep Maria. *Jujol a Tarragona*. Edita Arxiu Jujol. Els Pallaresos, 2010.
SALCEDO, Antonio. *Josep M. Jujol a les comarques de Tarragona. Una visió de Joan Alberich*. Diputació de Tarragona, 2002.